

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Факультет технології виробництва і переробки
продукції тваринництва, стандартизації та біотехнології**

**ВИКОРИСТАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ УТРИМАННЯ ТА ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ
(виробничо-практичні рекомендації)**

**Миколаїв
2021**

УДК 636.3.082
В-43

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Миколаївського національного аграрного університету від «21» грудня 2021 р., протокол № 4.

Укладачі:

- С. І. Луговий - д-р с.-г. наук, доцент, в.о. завідувача кафедри генетики, годівлі тварин та біотехнології, Миколаївський національний аграрний університет;
- С. С. Крамаренко - д-р біол. наук, доцент, професор кафедри генетики, годівлі тварин та біотехнології, Миколаївський національний аграрний університет;
- О. С. Крамаренко - канд. с.-г. наук, ст. викладач кафедри технології переробки, стандартизації і сертифікації продукції тваринництва, Миколаївський національний аграрний університет;
- В. Я. Лихач - д-р с.-г. наук, доцент, провідний науковий співробітник, Миколаївський національний аграрний університет;
- І. П. Атаманюк - д-р техн. наук, професор, завідувач кафедри вищої та прикладної математики, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

- Р. Л. Сусол - д-р с.-г. наук, доцент, завідувач кафедри технології виробництва та переробки продукції тваринництва, Одеський державний аграрний університет;
- О. О. Стародубець - канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри птахівництва, якості та безпечності продукції, Миколаївський національний аграрний університет.

З М І

С Т

ВСТУП	4
1. ОСОБЛИВОСТІ ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ	5
2. СПОСОБИ УТРИМАННЯ ОВЕЦЬ	17
3. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ВІВЧАРЕНЬ	21
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26

ВСТУП

Вівчарство в Україні викликає багато запитань і різних дискусій. Інформації про збитковість виробництва вовни до теоретичних порад, як правильно перебудувати галузь на сучасному рівні, дуже забагато. Поки що вівчарство залишається в Україні, як міні-галузь. З колишніх радянських 80 млн овець станом на початок нинішнього року в країні залишилось близько 1,35 млн голів усього поголів'я, у тому числі в підприємствах, що працюють на промисловому рівні – це лише близько 180 тис. голів овець в агрокомпаніях, що ведуть промислове виробництво, а середнє поголів'я становить лише близько 500 голів. На світовому ринку попит на баранину стабільно зростає протягом останніх років і залишатиметься таким ще довго. На жаль, позитивна ситуація на ринках застала вітчизняних виробників у не досить сприятливому стані. З'ясувалося, що в Україні просто відсутні районовані м'ясні породи, тому це головна проблема, що стримує розвиток вівчарства.

Природно-кліматичні умови України можуть забезпечити розвиток усіх галузей тваринництва, що дають цінну продукцію з високим вмістом повноцінного білка та сировину для промисловості. Вівчарство – важливий напрям тваринництва. Воно дає таку цінну продукцію, як вовна, овчина, смушки, овечі шкури та високопоживні продукти, що користуються великим попитом у населення – м'ясо, жир, молоко. У різних регіонах нашої країни вівчарство з давніх часів було традиційною галуззю тваринництва.

Господарсько-корисні якості овець (висока відтворна здатність, скоростиглість, добра оплата спожитого корму, тривалість використання репродуктивного поголів'я, плодючість і багатоплідність) забезпечують перевагу їх порівняно з іншими видами сільськогосподарських тварин. При задовільних умовах годівлі й утримання від 100 вівцематок можна мати за рік 130-280 ягнят. Найважливіша особливість домашніх овець – велика пластичність і значний потенціал адаптивності до різноманітних кліматичних та кормових умов; їх можна розводити у господарствах різного виробничого напрямку; на всій території України. Розвиток вівчарства дає змогу інтенсивно розв'язувати м'ясну проблему в країні.

1. ОСОБЛИВОСТІ ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ

2.

Травна система овець відмінно підходить для перетравлення об'ємистих кормів. Це пасовищні тварини, і набагато гірше за інших парнокопитних переносять утримання в загоні. Тому при можливості їх потрібно якомога частіше виганяти на пасовище, де вони зможуть харчуватися навіть невеликою кількістю трави, і виявляти високу продуктивність. Крім того, для пошуку корму вівці здатні проходити досить тривалі відстані.

Для отари передбачено пасовищне і стійлове утримання. Як вже говорилося вище, перевага слід віддавати пасовищного утримання, переводячи тварин в приміщення тільки при сильних морозах і снігопадах, коли вони не зможуть самостійно знайти корм під товстим шаром снігу.

Приміщення для утримання

Рекомендації щодо пасовищного і стійлового утримання:

Переводити отару з стійла на пасовище потрібно поступово, щоб травний тракт тварин звик до зміни кормів;

Молода весняна трава містить занадто багато рідини і мало сухої речовини, тому вранці і ввечері обов'язково видавати грубі корми;

Крім того, в зелених пасовищних кормах міститься багато калію, що може порушити забезпеченість організму натрієм. Щоб зберегти баланс, тварин потрібно обов'язково підгодовувати кухонною сіллю;

Випас на пасовищі потрібно здійснювати розгорнутим фронтом. Для цього один пастух стримує отару спереду, а другий підганяє відстаючих ззаду. Так тварини краще наїдаються і не витоптують пасовище;

Вранці краще випасати тварин на гірших ділянках, а після обіду переводити на кращі;

Виганяти тварин на пасовище краще рано вранці, не пізніше 6-ї години. У денний час вони повинні відпочивати біля водопою (краще - на березі річки).

Для стійлового утримання обладнають спеціальні загоны в залежності від кліматичної зони. У південних регіонах використовують цеглу з глини, піску і соломи, а в північних районах приміщення будують з дерева, цегли або інших будматеріалів. Також доцільно розглянути варіант оренди приміщень у великих фермерських господарствах.

Устаткування кошари - важливий процес, оскільки вівцям більш комфортно знаходитися на відкритих пасовищах. Але якщо погодні умови не дозволяють проводити випас на свіжому повітрі, необхідно обладнати якісні стійла.

Основні вимоги до кошари

Приміщення повинно бути сухим, світлим і просторим. Орієнтовна площа на одну голову повинна бути до 3 кв. м, щоб у кошарі могли комфортно розміститися не тільки дорослі особини, але і ягнята та інвентар для годівлі і напування.

Підлога може бути будь-якою, в залежності від фінансових можливостей власника господарства (земляною, глинобитною або дерев'яною). Поверхня підлоги повинна бути піднята над землею приблизно на 30 сантиметрів.

Важливо підтримувати сухість і стабільний температурний режим. У звичайний час він становить не менше п'яти градусів, а в період пологів вівці - 15-18 градусів.

Оскільки вівці погано переносять вогкість, в кошарі повинна постійно бути суха підстилка. Для цього з розрахунку на одну особину на зиму заготовляють приблизно 100 кг соломи.

Для якісного освітлення приміщення потрібно зробити вікна на висоті 120 см від підлоги.

Необхідно передбачити освітлення для комфортного перебування тварин в кошарі вночі.

У всіх стійлах встановлюють годівниці і поїлки. Також необхідно передбачити перегородки для тимчасового розділення приміщення.

Довжина годівниць розраховується індивідуально в залежності від кількості особин в отарі (з розрахунку 30-40 см на одну особину);

Біля кошари потрібно обладнати закритий дворик, де тварини зможуть прогулюватися і в зимовий час. Годувати їх тільки в приміщеннях можна лише за несприятливих погодних умов (сильні морози і снігопади). В інший час вони краще поїдають корми на повітрі, а регулярні прогулянки покращують обмін речовин і підвищують загальну резистентність організму.

Огляд тварин

Ветеринар повинен оглядати отару мінімум раз на місяць. Оскільки влітку тварини знаходяться переважно на пасовищі, цей процес ускладнюється, тому контроль за здоров'ям худоби краще проводити під час напування або видачі кормів.

При виявленні заражених тварин, їх ізолюють від решти стада, проводять лабораторні аналізи для уточнення діагнозу і призначають лікування. Деякі хвороби вилікувати медикаментозними препаратами неможливо, тому заражену особину відправляють на забій, а тушу знищують.

Якщо лікування все ж було проведено, але вівцю необхідно відправити на забій, зразки м'яса в обов'язковому порядку направляють до лабораторії для отримання дозволу на реалізацію.

Гноєсховище

Масове утримання передбачає будівництво спеціального гноєсховища. Однак, якщо в господарстві утримується всього кілька особин, досить обладнати невеликий майданчик для гною, розташований на деякій відстані від будівлі.

Якщо стадо велике, будують спеціальне гноєсховище. Його розташовують на відстані мінімум 60 м від основної будівлі, а сам гній, перед подачею до сховища, знезаражують. Ця процедура дозволяє використовувати фекалії тварин як добро на майбутнє.

Розклад

Влітку в більшості господарств практикують пасовищне утримання. Іншими словами, отара постійно знаходиться на пасовищі, і її не заганяють в стійло на ніч. Однак для збереження продуктивності тварин потрібно чітко дотримуватися розпорядку дня.

Вранці тварин напувають і виганяють з навісу або легкого загону на пасовище. При необхідності проводять додаткову видачу кормів. Добре було б проводити всі маніпуляції в один і той же час, щоб тварини не нервували. При різкому похолоданні овець бажано перегнати ближче до дому і утримувати в приміщенні до стабілізації температури.

Пасовища потрібно регулярно міняти, щоб не допустити поширення паразитів.

Зимове утримання овець

Зміст овець в домашніх умовах взимку вимагає ретельної підготовки приміщення, оскільки проводити випас на пасовищі в холодну пору року неможливо через відсутність достатньої кількості кормів.

Для зимового утримання та годівлі потрібно заготовити достатню кількість кормів, зміцнити і продезінфікувати приміщення і провести огляд тварин для профілактичної обробки і лікування.

Приміщення для зимового утримання овець

Приміщення для утримання взимку має бути утепленим. Підлогу бажано покрити соломною. Інші підстилкові матеріали (торф, тирса) не підходять, оскільки вони забруднюють шерсть і знижують її вартість.

Особливу увагу приділяють прибиранню всередині приміщення. Щоб не допустити розвитку захворювань, потрібно щодня прибирати гній і викладати новий шар підстилки. Також необхідно регулярно оглядати годівниці і поїлки, а якщо в будинку холодно - встановлювати додаткові обігрівальні прилади. Крім того, бажано включати тваринам світло, щоб продовжити світловий день і зберегти їх продуктивність.

Огляд тварин взимку

Огляд овець взимку, як і влітку, повинен проводити ветеринар. У холодну пору року найбільшу небезпеку для тварин являють простудні захворювання і зараження глистами. Однак виключати можливість виникнення більш серйозних патологій не можна.

Огляд проводять щомісяця, щоб вчасно виявити хвору особину, ізолювати її від решти стада і провести лікування. Якщо терапія неможлива, тварину відправляють на забій, але м'ясо спочатку перевіряють у лабораторії, і тільки після цього видають дозвіл на вживання в їжу або реалізацію.

Розклад узимку

Зміст овець взимку проводиться строго за розпорядком. Ця умова необхідно дотримуватися, так як при порушеннях графіка у тварин знижується продуктивність, вони стають неспокійними і втрачають апетит.

Універсальний зимовий графік для овець такий:

Вранці тварин будять, піднімаючи на ноги. Після цього потрібно відкрити двері, що ведуть в загін. Відразу виганяти тварин на вулицю не можна, щоб вони не застудилися через різкий перепад температур.

Під час перекладу з приміщення на вигул обслуговуючий персонал повинен контролювати швидкість їх руху, пропускаючи тільки по одній вівці за раз. Одночасно проводиться зовнішній огляд тварин.

Вівці можуть перебувати на вигулi весь день. Там же їм видають корми, а ввечері заганяють назад в приміщення.

У холодну пору року періодично проводять стрижку копит і видаляють зайву шерсть навколо очей.

Зимовий раціон овець

Оскільки в літню пору вівці в основному пасуться на пасовищах, слід приділити більше уваги їх раціону в зимовий час, коли тварини утримуються в загонах.

При складанні раціону необхідно враховувати наступні рекомендації:

Оснoву зимового харчування становить сіно. Найкраще годувати бобовим або сіном конюшини, оскільки в ньому багато білка і мінеральних речовин.

Раціон можна формувати і на основі злакового сіна. Однак, слід враховувати, що корм з осоки не перетравлюється в травному тракті і навіть може викликати летальні наслідки.

Вівці також поїдають дрібностеблеве і полинове суходільне сіно. Але для них не підходять лісові корми або сіно з рослин з грубим стеблом (осока, очерет, хвощі).

Сіно можна доповнювати соломою. Найбільше підходить пшенична, яра та вівсяна солома, але її обов'язково потрібно запарювати перед згодовуванням. Тонкорунним і напівгрубошерсним породам не можна давати гречану солому.

Щоб урізноманітнити раціон, влітку можна заготовити віники з акації, берези або липи.

Для концентрованого корму краще вибрати овес. Ячмінь також допускається у вигляді корму для поголів'я, але його потрібно дробити або змішувати з іншими злаками. Важливо, що від тривалого вживання ячменю тварини накопичують зайвий жир, що негативно відбивається на їх плодючості.

Для кіз м'ясо-вовнових порід гарним кормом стануть різні коренеплоди.

Для отримання великої кількості вовни і якісної овчини необхідно підгодовувати тварин кістковим борошном, крейдою і кухонною сіллю. Однак цей захід не є необхідним, якщо тварини випасаються на пасовищі або отримують якісне сіно.

У раціоні молодняка, суягних і підсисних маток повинна бути велика кількість мінеральних кормів.

На початку зими, коли отару переводять з пасовища в загін, тварин слід годувати найякіснішими грубими кормами (соломою), щоб різка зміна раціону не викликала втрату ваги.

Напування також є важливою частиною вирощування поголів'я. У зимовий період поїти овець потрібно теплою водою в середині дня. Особливо уважно потрібно дотримуватися питного режиму для підсисних маток і відгодовуваних особин. Якщо взимку тварини отримують виключно сухі корми, добова норма рідини становить до двох літрів, а в літню спеку - практично в два рази більше. Поїлки для овець можна виготовити самостійно з підручних матеріалів, використовуючи для цього старі покришки або звичайні корита.

Мінеральна підгодівля у вигляді солі, крейди і кісткового борошна більше необхідна влітку, ніж взимку. Тому в годівницях і загонах завжди повинні бути бруски солі - лизунці. Ця умова особливо важливо для баранів-запліднювачів.

Зміна пасовищ для овець необхідна не тільки для повноцінного харчування, а й для профілактики глистової інвазії. За час, поки тварини перебувають на пасовищі, трава і ґрунт можуть бути заражені личинками паразитів, а коли пасовище не використовується кілька місяців, вони будуть знищені сонячними променями.

Вівці можуть захворіти або загинути, якщо будуть харчуватися кормами, зараженими отруйними речовинами, пестицидами, спорами отруйних грибів або іншими токсичними речовинами.

Кормове отруєння може виникнути при неправильному зберіганні і використанні деяких продуктів. Наприклад, лляна макуха, конюшина і вика при підвищеній вологості починають виділяти синильну кислоту. Вівці, які отримували подібні корми, стають слабкими, неспокійними, у них порушується координація рухів, починаються судоми і слабшає серцевий ритм.

Дуже часто кормові отруєння виникають у тварин, які тривалий час харчувалися макухою. У цьому продукті міститься госсипол, який не виводиться з організму, і при накопиченні певної кількості у вівці починаються коліки, втрачається апетит, з'являються розлади травлення (запор або пронос). Пульс і дихання стають прискореними, починаються судоми.

Примітка: Цукрові буряки, як важливе джерело вуглеводів, є невід'ємною частиною раціону овець. Однак, при частому вживанні буряк може викликати важке отруєння. Це пов'язано з тим, що занадто велика кількість вуглеводів порушує нормальну мікрофлору рубця, що негативно відображається на травленні. Його основні симптоми включають відсутність апетиту, порушення дихання і серцевого ритму, пронос і судоми.

Для поповнення запасів протеїну в раціон часто включають сечовину. Це абсолютно нешкідлива добавка, але при неправильному використанні

вона може привести до важкого отруєння. Тому сечовину обов'язково потрібно ретельно перемішувати з кормом і давати вівцям лише в тому випадку, якщо є явні ознаки нестачі протеїну в раціоні. Симптоми отруєння сечовиною включають тремтіння, відмову від корму, пінисті виділення з рота, підвищення температури і судоми. Перші прояви настають вже через годину, і якщо не вжити заходів, тварина може загинути протягом декількох годин.

Отруєння можуть викликати і сухі отруйні рослини або їх насіння, що потрапили в сіно. Найчастіше такі рослини можна знайти на заболочених ділянках та пасовищах, а також кислих ґрунтах.

Примітка: Характерною ознакою подібного отруєння є раптовість і масовість прояви симптомів після зміни пасовища або корму. Щоб швидко усунути ознаки отруєння, отару потрібно перевести на іншу ділянку для випасу або виключити з раціону підозрілий корм.

Якщо корм був заражений засобами хімічного захисту рослин або мінеральними добривами, які широко використовуються в сільському господарстві, це також може викликати важке отруєння. Найчастіше подібні захворювання протікають в гострій формі і супроводжується блювотою, проносом, рясною слинотечею, загальною слабкістю і повною втратою апетиту.

Також необхідно стежити за правильним зберіганням кормів, оскільки за зайвої вологості й інших несприятливих умов корм може бути заражений грибком, який згодом буде виділяти токсини і отруювати організм вівці.

Найбільш поширені грибкові отруєння овець:

Ботулізм: його збудник дуже поширений у природі. Потрапити в корм він може із зараженою землею або пташиним послідом. Найчастіше уражається солома і сіно, неправильно заскиртовані, або силос, заражений трупами гризунів. Токсини, що виділяються бактерією ботулізму, передусім вражають нервову систему. У тварин розширюються зіниці, з'являються кольки, сечовипускання стає рідким, а хода - хиткою. У більшості випадків перші прояви ботулізму незабаром призводять до смерті тварини. Убезпечити отару можна лише якісними профілактичними заходами: закупівлею якісного корму і його правильним зберіганням.

Фузаріотоксикоз: збудник найчастіше поширюється на злакових культурах в період вегетації, і залишається під час зберігання. Виявити грибок можна при огляді зерна: уражені злаки покриті горбистими наростами рожевого кольору, а саме зерно втрачає блиск. Перші прояви отруєння виражаються в розладах нервової системи і травлення. У овець настає різке збудження, втрачається координація, після чого настає період гноблення, який супроводжується тремтінням всього тіла і загальною слабкістю.

Щоб не допустити кормового отруєння, слід запасатися тільки якісними кормами, дотримуватися техніки їх зберігання і ретельно перевіряти сіно, солому або концентрати перед годівлею тварин.

Інвентар

Найзручнішими для видачі корму вважаються двосторонні годівниці. У них можна одночасно засипати і грубі, і концентровані корми, економлячи простір в приміщенні.

Але якщо таких ємностей немає, можна використовувати й інші типи годівниць:

Ясла застосовують для видачі грубих кормів (сіна, соломи та силосу);
 Годівниці у вигляді жолоба використовуються для видачі концентратів;
 Корита для питної води встановлюють окремо.

Для молодняку встановлюють окремі годівниці, менші за висотою і розміром. Бажано, щоб усі ємності було легко переносити, оскільки влітку їх потрібно виставляти на вигул, а взимку - переносити у приміщення.

Приблизний графік годівлі

Щоб виростити здорових і продуктивних овець, потрібно чітко дотримуватися графіку і раціону годівлі.

Оптимальним вважається графік, при якому вівцям і молодняку видають концентровані корми о 7 ранку, а ще через 30 хвилин дорослим тваринам дають силос. Приблизно через 3 години (в 10-10.30 ранку) проводять повторну годівлю силосом. Через годину отару відправляють на водопій.

У другій половині дня годівля проводиться за схожим графіком: о 13.00 видають силос, а увечері (не пізніше 18.00) згодовують грубі корми.

Норми заготівлі корму на зиму

Раціон овець включає багато типів кормів, тому їх потрібно заготовити на зиму в достатній кількості.

В середньому, одна особина за зиму вживає:

- 200 кг сіна;
- 300 кг силосу;
- 25 кг концентратів.

Використовуючи цей приблизний розрахунок, можна визначити, скільки кормів знадобиться всій отарі на зиму. Зимовий раціон доповнюють мінеральними добавками та гранульованими концентратами.

Рецепт комбікорму

Комбікорм на основі зерна можна купувати, але в багатьох господарствах його вважають за краще готувати самостійно. Для цього беруть ячмінь (3 частини), по 2 частини пшениці та вівса, 1 частина макухи соняшнику і доповнюють суміш жменею кухонної солі і кальцієвої підгодівлі.

Всі інгредієнти ретельно перемішують і подрібнюють, після чого комбікорм можна видавати тваринам.

Як годувати самок

Дуже часто самки виношують ягнят саме в холодну пору року. Для отримання здорового і життєздатного молодняку необхідно подбати про повноцінну годівлю маток.

Перевагу слід віддавати соковитим кормам, які підвищують лактацію (буряк, капуста, морква і картопля). Однак раціон в обов'язковому порядку доповнюють мінеральними добавками, грубими і концентрованими кормами, які необхідні для повноцінного розвитку плоду.

Годівля молодняка в кінці зими

Ягнята, які з'явилися протягом зими, вимагають повноцінної годівлі для нормального розвитку. Тому для них залишають краще бобове сіно, комбікорм і мінеральні добавки.

Для годівлі ягнят облаштовують спеціальні невисокі годівниці і поїлки. Весь молодняк обов'язково порядку прищеплюють. Приблизно через тиждень після народження ягнят випускають разом з матками на вигул, але потрібно обов'язково стежити, щоб тварини не замерзли.

Годівля овець в домашніх умовах

Для годівлі овець краще обладнати спеціальні відкриті загони, оскільки на свіжому повітрі підвищується поїдання сухих кормів. Добову норму корму ділять на 3-4 прийоми їжі. Це дозволяє скоротити обсяг нез'їденого корму і поліпшити процес травлення.

Примітка: Щоб зберегти плодючість і продуктивність тварин, необхідно правильно розподілити корми. Спочатку потрібно давати концентрати, потім соковиті корми, і тільки після цього - грубий корм.

Якщо в зимовий час основу раціону складають грубі корми, то вранці саме з них потрібно починати годівлю, потім дати соковиті корми, потім - пити, після чого згодувати концентрати і знову грубі корми. Важливо враховувати, що на ніч вівці завжди повинні бути ситими.

Для годівлі овець потрібно обладнати:

Ясла, з яких вівці будуть їсти сіно. Так можна буде не тільки заощадити корм, а й запобігти засмічення вовни. Також потрібно пам'ятати, що сіно краще не розмелюють, оскільки при вживанні воно склеюється в липку масу і забиває вівцям ніздрі.

Для коренеплодів краще передбачити спеціальні глибокі годівниці. Вівці охоче їдять і цілі коренеплоди, але для кращого засвоєння їх все ж рекомендується різати.

Для напування також потрібно обладнати спеціальні поїлки.

Важливо завжди тримати годівниці в чистоті, оскільки вівці погано їдять з брудних корит.

Будова органів травлення у овець

Вівці належать до жуйних тварин, і у них чотирикамерний шлунок, який складається з рубця, сітки, книжки і сичуга.

У рубці корми, що надходять в організм, знаходяться в рідині, яка і розщеплює їх на прості складові для подальшого перетравлення в сичугу. Корисні мікроорганізми, що знаходяться в рубці, із залишками їжі

просуваються далі по травному тракту, сприяючи всмоктування корисних речовин. Рубець грає виключно важливу роль у процесі травлення, тому не слід допускати різкої зміни раціону або вживання тваринами занадто великої кількості зерна.

Після потрапляння корму в ротову порожнину запускається процес травлення:

На початковому етапі корм злегка пережовується в роті і проковтується;

Далі їжа потрапляє в рубець, де починається попереднє переварювання;

Коли вівця відпочиває, вона відригує частки корму і знову його пережовує, прискорюючи процес травлення;

Повторно змочений слиною корм краще перетравлюється в рубці і підтримує його мікрофлору;

Коли їжа доходить до консистенції кашки, вона потрапляє в нижній відділ рубця, а звідти - в сітку і книжку, після чого досягає сичуга;

Саме сичуг і є справжнім шлунком, де їжа остаточно перетравлюється і надходить в тонкий кишечник, де і відбувається поглинання корисних речовин.

Корм для овець

Основою раціону овець, як і інших жуйних тварин, є зелена трава і сіно. Також можна годувати їх соломною, але важливо враховувати, що подібне харчування без додавання сіна буде неефективним, а продуктивність стада знизитися.

Соковиті корми також посідають вагоме місце в раціоні. Вівці охоче їдять коренеплоди (буряк, морква, картопля), баштанні культури та силос. Щоб відкоригувати раціон по протеїну і іншим корисним речовинам, використовують бобові та злакові культури.

При формуванні раціону, важливо враховувати енергетичну, протеїнову, мінеральну і вітамінну цінність кормів.

Енергетична цінність їжі важлива для підтримки рухової активності. Основним джерелом енергії служать корми, багаті вуглеводами і жирами. Найчастіше саме енергетичну цінність кормів ігнорують при формуванні раціону. Однак в цьому випадку буде не тільки страждати продуктивність овець, а й сповільнюватися ріст і розвиток молодняка. Щоб поповнити раціон енергетично багатими кормами, потрібно годувати овець зерновими, в яких міститься багато енергії і зовсім небагато клітковини. Найбільш бідним, з енергетичної точки зору, кормом є солома.

Протеїнова поживність кормів залежить від умісту амінокислот. Саме протеїн відповідає за якість волосся, м'язової тканини, внутрішніх органів і рідин. Якщо вівця стала погано їсти або зовсім відмовляється від їжі, значить у неї нестача протеїну. Згодом дефіцит протеїну починає супроводжуватися і дефіцитом енергії, тому дуже важливо насичувати раціон кормами, багатими білком. Найкращим джерелом протеїну є бобове сіно.

Його можна замінити і злаковими, але важливо враховувати, що в такому кормі міститься набагато менше білка.

Мінеральна поживність кормів. На даний момент доведено, що для нормального розвитку і високої продуктивності, організму вівці необхідно близько 15 мінеральних елементів. Їх ділять на дві групи. До першої, макроелементів, відносять фосфор, кальцій, калій, магній, сірку і хлор. До другої, мікроелементів, належить цинк, залізо, марганець, мідь, йод, селен, молібден і кобальт. Нестача навіть одного елемента може порушити нормальне функціонування організму, оскільки всі мінерали задіяні в процесах життєдіяльності комплексно.

Кальцій і фосфор задіяні у формуванні кісток і зубів, а їх вміст особливо важливий для овець в період лактації. При нестачі цих елементів можуть почати деформуватися кістки, а надто велика кількість кальцію в період вагітності може призвести до раннього припинення лактації. Найбільше кальцію міститься в траві і сіні бобових культур. Щоб не допустити надлишку елемента, бобові корми слід розбавляти зерновими, в яких міститься багато фосфору.

Важливим джерелом натрію та хлору служить звичайна кухонна сіль. Нестача цих елементів знижує апетит і відбивається на зростанні молодняка. Щоб заповнити запаси натрію і хлору, в годівницях або загонах потрібно розкласти брикети солі-лизунців або просто розсипану сіль.

Нестача сірки негативно відбивається на якості вовни. Заповнити нестачу цього елемента допоможуть бобове сіно і концентровані корми з високим вмістом білків. У деяких випадках можна використовувати і відповідні мінеральні добавки (сірчаноокислий магній або натрій).

Примітка: Вітамінну поживність кормів необхідно враховувати при формуванні раціону для того, щоб не порушувалися нормальні біологічні процеси життєдіяльності. Існують вітаміни, вміст яких потрібно контролювати постійно. Так, вітамін А відповідає за плодючість і репродуктивну функцію. При його нестачі вівці дають слабе або мертво потомство.

Поповнити запаси вітаміну А можна за допомогою рослинних кормів, багатих каротином (кормова капуста, морква, бобові трави і сіно, силос, трав'яне і хвойне борошно). Нестача вітаміну Д може викликати рахіт, викривлення кінцівок і набряки суглобів. Найкраще поповнити нестачу вітаміну Д допоможуть часті прогулянки в зимовий час, а влітку овець краще тримати на відкритих пасовищах. Достатній вміст вітаміну Е в організмі вівці дозволить запобігти проблемам з розмноженням і білом'язовій хворобі.

Соковиті корми

Утримання баранів в домашніх умовах влітку передбачає використання зеленої трави на пасовищах в якості основного корму. Взимку його замінюють силосом, але в раціон тварин потрібно обов'язково включати і соковиті корми.

Основні види соковитих кормів

Для годівлі овець можна використовувати гарбуз, кабачки, моркву і картоплю. Особливо важлива ця група кормів для вагітних і годуючих самок, оскільки соковиті корми допомагають зробити розвиток плодів більш рівномірним, а у годуючих самок підвищують лактацію.

Грубі корми

Основним грубим кормом для овець вважається сіно. Його заготовляють в період цвітіння лугових рослин. Кращим вважається сіно з різнотрав'я, але можна також використовувати бобові культури (наприклад, люцерну).

Все сіно, яке видають тваринам, має бути свіжим і без ознак плісняви або гниття. Неякісний корм може викликати харчове отруєння або навіть загибель всього стада.

Гарним доповненням раціону взимку вважається і солома, але її не варто згодовувати в великих кількостях.

Концентровані корми

До концентрованих кормів відносять зернові і бобові культури, а також висівки і макуху. У них багато корисних жирів і білка. Однак концентрати - досить дорогий тип корму, тому їх найчастіше використовують не як основний продукт, а як добавку до інших типів кормів.

Вівці дуже люблять кукурудзу, але вміст протеїну в ній не дуже високий, тому зерна кукурудзи обов'язково доповнюють бобовими культурами (наприклад, макухою соняшника).

Раціон овець

При складанні раціону овець потрібно враховувати не тільки вік тварин, але і пору року. Наприклад, баранів-виробникам розробляють власний раціон, а молодим ягнятам дають корми, які відрізняються від дорослих самок.

Крім того, важливо враховувати і відмінності по сезону. Навесні і влітку тварини харчуються переважно травою на пасовищах, але в їх раціон потрібно обов'язково включати мінеральні добавки. Основна мета зимового раціону - замінити штучно приготованими кормами раціон, яке тварина отримувала на пасовищах. Приклади раціонів за минулими сезонами будуть розглянуті нижче.

За порами року

Оскільки годівля овець в теплу і холодну пору року істотно відрізняється, перехід з одного раціону на інший потрібно робити плавно, щоб не спровокувати у тварин розлад травлення.

Особливості раціону годівлі за порами року такі:

Навесні вівці харчуються в основному травою, але на ніч їм також видають сіно, а меню доповнюють зерновими концентратами і мінеральними добавками (сіль-лизунець).

Влітку основу раціону складає зелена трава. Її викладають в годівниці навіть на ніч, але невелику кількість сіна і концентратів все-таки видають (не більше 1 кг і 200 грамів відповідно).

Восени трава не настільки багата вітамінами, тому в раціон овець починають вводити якісне сіно, силос, коренеплоди і комбікорми.

Взимку раціон найрізноманітніший, оскільки в холодну пору року потрібно компенсувати нестачу вітамінів. Для цього вівцям згодовують злакове і бобове сіно, солому, овочі і коренеплоди, зернові корми і мінеральні добавки.

При цьому варто враховувати, що у всіх без винятку кормів повинна бути висока якість. При виявленні ознак пліснявіння або гниття корми викидають.

Раціон вівцематок, баранів-виробників

Формування раціону залежить і від типу тварини. Найбільше уваги слід приділяти вівцематкам. Після відлучення ягнят маток переводять на режим інтенсивної годівлі, щоб вони встигли відновити сили перед новим періодом лактації. Якщо вівці пасуться на вигоні з недостатньою кількістю зеленої трави, в їх раціон необхідно ввести концентровані корми. Якщо процес відбирання від ягнят відбувається в стійловий період утримання, маток необхідно підгодовувати якісним сіном, концентратами і коренеплодами.

В першу половину суягности вівця залишається на тому ж раціоні, що і при підготовці до парування. У другому, а, особливо, у третьому періоді вагітності, коли починається інтенсивний ріст плоду, кількість корму необхідно збільшити на 30-40 відсотків.

Примітка: Важливо, що при поганій годівлі на початковому етапі вагітності плід може розсмоктатися, а якщо вівця отримує недостатню кількість поживних кормів на останніх стадіях вагітності, може статися природний аборт або народиться слабе ягня.

В період лактації маток також слід годувати інтенсивно, хоча кількість кормів безпосередньо залежить від кількості ягнят, загального стану здоров'я матки і її породи.

Найменш вимогливими до кормів є ялові матки і валахів (барани, призначені на забій). Взимку їх можна годувати сіном або соломою, а також включати в раціон мінеральні добавки.

Для годівлі баранів-виробників необхідно використовувати овес, подрібнений ячмінь і якісне сіно. Під час парування раціон доповнюють концентратами, а кухонна сіль дається незалежно від сезону.

Годівля молодняка і маленьких ягнят

Годівля ягнят. Вже з 15-денного віку ягням можна потроху давати гілковий корм, а потім і сіно. У місячному віці ягнят починають привчати до концентратів і вперше випускають на пасовище. Також можна включати в раціон молодняка мінеральні підкормки (сіль, кісткове борошно і крейда). Після відлучення ягнят від маток в 3-4-х місячному віці їх необхідно перевести на посилене харчування високоякісними кормами.

Відгодівля

Якщо овець розводять для подальшого забою на м'ясо, потрібно дотримуватися особливого раціону годівлі, щоб тварини швидше наростили потрібну вагу.

Для цього в раціон включають сіно з бобових трав, люцерни або конюшини, соковиті коренеплоди, зернові культури (горох, кукурудзу і ячмінь), а також силос.

2. СПОСОБИ УТРИМАННЯ ОВЕЦЬ

Економічні показники вівчарства багато в чому залежать від природнокліматичних і зональних умов, способу утримання й організації технологічних процесів, що забезпечують високу продуктивність праці, одержання максимальної кількості продукції високої якості при одночасному зниженні її собівартості.

На сьогодні у вівчарстві України використовуються такі основні системи утримання:

- пасовищно-стійлова застосовується у всіх зонах, де є зимові пасовища, але при необхідності вівцематок у період ягніння годують заготовленими кормами; у зимовий та ранньовесняний періоди підгодовують овець інших статево-вікових груп;

- стійлово-пасовищна рекомендується для районів з добре розвиненим кормовиробництвом і відсутністю зимових пасовищ. Овець утримують взимку в кошарах з вигульно-кормовими майданчиками, а влітку -- на пасовищах;

- стійлова прийнята в зонах інтенсивного землеробства з добре розвиненим польовим кормовиробництвом при відсутності пасовищ. Овець взимку утримують і годують у приміщеннях і на вигульно-кормових майданчиках, а влітку -- лише на вигульно-кормових майданчиках.

- відгінна застосовується за наявності сезонних пасовищ, зокрема, в гірських районах, де влітку овець переганяють із низовинних ділянок у гори, а восени, коли в горах випадає сніг, їх знову повертають донизу. Відгінне вівчарство добре розвинене у Карпатах.

Технологія літнього пасовищного утримання

Навесні тварин переводять зі стійлового утримання на пасовищне. У цей період здійснюють поступову заміну раціону і збільшують час перебування тварин влітку на пасовищі до 10-12, восени скорочують до 7-8 годин. За наявності в достатній кількості корму на пасовищі випас овець восени не припиняють навіть при настанні холодів.

Перехід від зимового стійлового утримання до пасовищного організовують поступово, позаяк різка заміна сухих кормів на зелену соковиту траву викликає розлад системи травлення. Щоб уникнути цього в перші дні випасання вранці перед вигоном на пасовище вівцям дають сіно.

Коли вони звикнуть до зеленого корму, підгодівлю сіном припиняють. Перед початком пасовищного періоду тваринам обрізають ратиці.

Овець краще пасти розгорнутим фронтом. При такому випасанні вони менше вибивають пасовище і не заважають один одному наїдатися. Зранку тварин пасуть на гірших ділянках, а потім переходять на кращі. Випас починають до сходу сонця. Спекотними днями випасання припиняють з 10-11 до 14-16 год. У цей час тваринам необхідний відпочинок у тіні. З настанням вечірньої прохолоди випас відновлюють і продовжують до темряви. Іноді практикують і нічний випас, який продовжують до 23-24 год., після чого тварини відпочивають до світанку.

На один кілограм сухої речовини корму вівці споживають 2-3 л води. Добова потреба у воді залежить від пори року, кормів, віку і фізіологічного стану. Доросла тварина випиває 3-4 л, а в спекотну погоду до 6 л води. Напувати їх потрібно двічі-тричі на день. Радіус водопою повинен становити 2,5-3 км на рівнинних та 1-2 км на гірських пасовищах. Температура води для поїння повинна бути не нижче +10°C.

Потреба овець у солі при поїданні зеленого соковитого корму значно зростає. Сіль найкраще давати у розсипному вигляді, позаяк із брикетів (лизунців) вівці не в змозі спожити добову норму. Сіль дають у годівницях-солянках на місцях відпочинку (тирлі). За 5-6 годин випасання на пасовищі тварини наїдаються і перестають пастися. Приблизно такий само період їм потрібно на жуйку, під час якої вони повинні спокійно лежати.

Тирло на пасовищі, як правило, не огороджують, але при ньому влаштовують з переносних щитів розкіл для прогону тварин під час огляду чи обліку. Для розколу в землю вбивають 6-10 колів, до яких прив'язують щити так, аби вони утворили прохід шириною приблизно 70 см і довжиною близько 6-8 м. Наприкінці розколу роблять клітку, що веде до невеликого обгородженого щитами загону. До нього відбирають тварин, котрих необхідно піддати тій чи іншій ветеринарній обробці.

Без правильної організації використання пасовищ важко домогтися високої продуктивності овець. Існують певні правила експлуатації пасовищ, дотримання яких дає змогу застосовувати їх до восьми-десяти років. Випасати овець на щойно закладених пасовищах не слід. Негативний вплив влітку в рік закладки полягає у тому, що при випасі вівці не дають можливості незміцнілій рослині нагромадити достатню кількість запасних пластичних речовин, ушкоджують вузли кущіння і кореневі шийки, виривають з коренем рослини, які ще не мають достатньо розвиненої кореневої системи і не встигли заглибитися у ґрунт.

Оптимальним терміном початку випасу на сіяних пасовищах є час, коли рослини досягають висоти не менш ніж 12-14 см. При цьому не можна допускати, аби тварини пошкоджували вузол кущіння у рослин.

Штучно створені пасовища використовують шляхом загінного випасання із застосуванням пересувної огорожі або електропастуха. Для усунення небезпеки захворювання тварин на тимпанію при випасі їх на

бобових або бобово-злакових травостоях слід дотримуватися правил випасання, які базуються на поступовому привчанні тварин до поїдання бобових рослин. Перед випасанням овець попередньо необхідно підгодувати сухим кормом (сіном) або попасти на злаках. Вранці та після відпочинку голодних овець необхідно випасати на ділянці, котра вже піддавалася випасанню, а потім на свіжій. У другій половині літа, в зв'язку зі зменшенням продуктивності пасовищ, овець необхідно підгодувати зеленою масою із польових сівозмін.

Раціональне використання пасовищ передбачає, при можливості, застосування загінного випасання. Виходячи з продуктивності пасовищ, поголів'я овець та потреби в кормах (приблизно 8-10 кг зеленої маси на одну голову) всю територію пасовищ розбивають на загони (клітки), відгороджені один від одного постійною або пересувною огорожею. Інтервал між випасанням окремих кліток навесні становить 20-25 днів, влітку та восени -- 30-40 днів. Цей прийом дає змогу на 20% скоротити площу випасів унаслідок більш ефективного використання пасовищ.

Технологія зимового стійлового утримання

Передбачає використання вівчарень, баз, вигульно-кормових майданчиків та технологічного обладнання. Приміщення повинні бути очищені від гною до червня, підлога підсипана глиною, спланована, утрамбована, продезинфікована. Крім того, перед постановкою вівцепоголів'я на стійло земляну підлогу засипають подрібненим негашеним вапном з розрахунку 1,5-2,0 кг на 1 м², а потім застеляють товстим шаром соломи.

При стійловому утриманні дотримуються наступного розпорядку дня:

- 7-8 год. -- перша даванка грубого корму (сіно, солома);
- 9-11 год. -- друга даванка грубого корму або силосу;
- 11-12 год. -- водопій;
- 12-13 год. -- даванка всієї добової норми концентрованих кормів;
- 17-18 год. -- остання даванка грубого корму.

Напувати тварин у зимовий період бажано з поїлок, які мають автоматичний підігрів води і встановлені у кошарі.

З пасовищного на стійлове утримання тварин переводять протягом семи-десяти днів. За півтора тижня до його початку тривалість випасання поступово скорочують, овець заганяють до бази або приміщення, дають їм якісне сіно і концентрати згідно з нормою.

Взимку конче важливо не допустити утворення вад вовни. Цьому сприяє безперебійна годівля за нормами. Щоб запобігти попаданню у руно сміття, кормових залишків роздавання грубих кормів, силосу, підстеляння підлоги проводиться за відсутності овець. Для запобігання утворенню базової та пожовтілої вовни необхідно стежити, щоб у приміщенні та на базах було сухо. Зменшенню на 15-28% «забазованості» вовни сприяє облаштування твердого покриття у місцях годівлі. Аби вовна не звалювалася на вівцях, не допускають скупчення тварин.

Для таврування овець слід використовувати спеціальну фарбу, яку виготовляють на основі ланоліну, що запобігає такій ваді вовни, як «тавро».

Взимку стежать за вгодованістю овець. Тварин, які втратили у вазі, з отари видаляють і утримують окремо, забезпечуючи необхідний рівень годівлі. Щоб запобігти схудненню та захворюванням овець, їх потрібно утримувати групами по 250 голів, розділивши кошару і прилеглу до неї базу на секції. При цьому все поголів'я отари розбивають за станом вгодованості, а маток ще й за строком осіменіння.

Зимовий випас овець практикують у регіонах з теплими малосніжними зимами: АР Крим, Херсонська, Одеська та інші області, де шар снігу не перевищує 10-12 см і лежить недовго. Випасання овець зміцнює здоров'я тварин, сприяє доброму розвитку молодняку, отриманню вовни високої якості. Але при цьому потреба овець у поживних речовинах повністю не забезпечується, тому їх потрібно додатково годувати сіном і концентратами.

Слід стежити за тим, аби вівці під час зимового випасання не стомлювалися і не застудилися, їх не можна далеко відганяти від кошари. Випас овець взимку можна розпочинати не раніше 10-11 години, а закінчувати із настанням темряви. Забороняється випасати під час сильного вітру, дощу або мокрого снігу. При намоканні вовни вівці переохолоджуються.

Технологія відгінного утримання овець

Строки виходу на альпійські пасовища, так званий «полонинний хід» зумовлені станом травостою у горах (на Прикарпатті це приблизно 20 травня). Триває полонинське літування у Карпатах здебільшого 4-4,5 місяці (з травня по вересень). До вигону на пасовища овець обстригають не менше як за 30 днів. Стриження українських гірськокарпатських овець проводять навесні, коли температура повітря досягає +12°C і вище, внаслідок чого вовна підрунюється і збагачується жиропотом. У Прикарпатті це спостерігається у середині квітня, на Закарпатті -- наприкінці березня. Терміни стриження визначаються часом вигону отар на альпійські пасовища (оскільки в горах можливі різкі коливання температур, тварини до цього часу мають добре адаптуватися і трохи обрости вовною). На практиці це триває близько 3-5 тижнів (місяць).

Якщо овець доять, то підсисний період ягнят триває 2-2,5 місяці з тим, аби одержати від маток достатню кількість молока і водночас не виснажити їх організм. Ягнят відлучають за 5-7 днів до вигону на пасовища. Така умова досягається, якщо ягніння відбулося з 1 по 15 березня, овець постригли до середини квітня, а молодняк привчився випасати зелений корм. Відповідно до цих вимог парування необхідно проводити в період 20 вересня по 10 жовтня, тобто відразу після повернення отари з полонини.

У полонину відправляють переважно молочних маток, а також ярки і валухів. Барани можуть бути лише в окремій отарі. Бо сумісне утримання з самками призведе до неконтрольованого парування і дуже ранніх ягнень наступного року.

Розмір отари, яку відганяють на полонину, може бути різним, але оптимальним вважається не менш ніж 100 і не більш ніж 300 голів. Отару формують здебільшого з малих груп окремих власників. Перед вигоном на полонину проводять ветеринарне обстеження поголів'я. Особливу увагу приділяють стану молочної залози, оскільки технологія переробки молока на полонинах передбачає його змішування від всіх тварин.

Із виснаженням травостою на альпійських пасовищах частоту доїння зменшують, а в другій половині серпня його припиняють з тим, аби організм вівцематок відновив свій стан до парування.

Якщо природно-кліматичні умови дозволяють затриматися на полонинах довше, то після 15 вересня можливий допуск в отару маток і ярок баранів-плідників, але у випадку збірної отари від різних власників цього робити не слід, оскільки можуть бути порушені принципи і плани селекційно-племінної роботи. Після повернення тварин з полонин вони, як правило, можуть ще місяць випасатися на звільнених сінокосах і пасовищах, де випасалася велика рогата худоба.

Переведення овець на стійлове утримання проводиться залежно від природно-кліматичних умов. Зазвичай це відбувається за стабільного зниження температури повітря нижче 0°C або встановлення сніжного покриву.

3. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ОБЛАДНАННЯ ВІВЧАРЕНЬ

На сучасному етапі розвитку вівчарства визначилися основні системи утримання овець, які застосовують з урахуванням виробничого напрямку та спеціалізації господарств, кліматичних умов зони їх розміщення і можливості забезпечення найбільшої ефективності виробництва.

Цілорічна стійлова система практикується в зонах інтенсивного землеробства з добре розвиненим польовим кормовиробництвом за відсутності пасовищ. Взимку овець утримують і годують у приміщеннях та на вигульно-годівельних майданчиках, влітку – тільки на вигульно-годівельних майданчиках.

Стійлово-пасовищну систему застосовують в умовах розвинутого кормовиробництва за відсутності зимових пасовищ і тривалого стійлового періоду. Взимку тварин утримують у вівчарнях із вигульно-годівельними майданчиками, влітку на пасовищах. Частка зелених кормів не перевищує 35...40 % загальної річної потреби.

Пасовищно-стійлова система доцільна в умовах тих зон, де переважає пасовищний період (становить близько двох третин року), є зимові пасовища й основою кормових раціонів слугують зелені корми. Додатково заготовляють корми для годівлі маток у період окоту, а також підгодовлі овець взимку та напровесні.

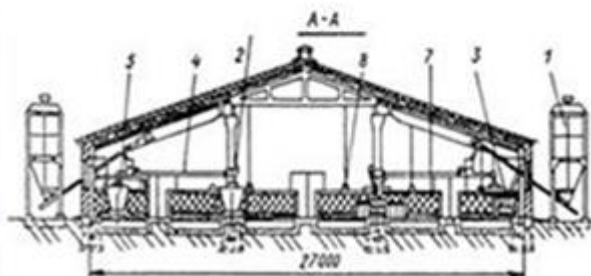
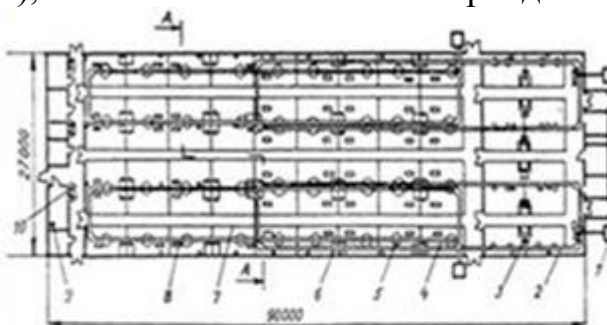
Стійлове утримання овець

Пасовищна система утримання овець

У разі використання пасовищ традиційним є отарний принцип обслуговування овець. Поряд із ним останнім часом на базі розвитку внутрішньогосподарської та міжгосподарської спеціалізації і концентрації вдосконалюється і розширюється будівництво комплексно-механізованих ферм та відгодівельних майданчиків. Саме виробництво при цьому набуває промислових ознак і ґрунтується на впровадженні прогресивних організаційно-технологічних рішень і технічних засобів. Цілорічна стійлова система утримання особливо доцільна для відгодівлі молодняку та дорослого поголів'я.

Спеціалізовані ферми повинні містити приміщення для окоту й утримання вівцематок із новонародженими ягнятами, вирощування ягнят після їх відлучення від маток, а також цех для штучного вирощування ягнят і пункт штучного осіменіння овець. Крім того, до складу вівчарської ферми входить комплект кошарного обладнання (щити), уніфіковані огорожі (для утворення оцарків, сакманів тощо), механізовані кліткові батареї для ягнят.

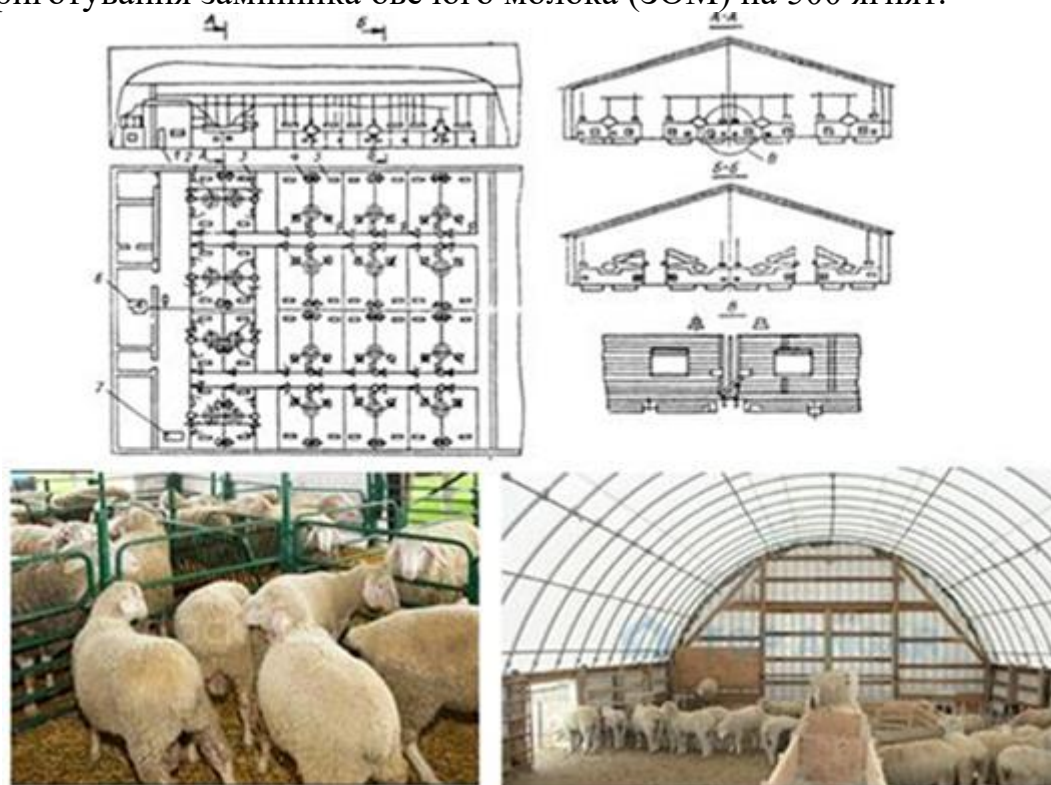

План-схема приміщення для ягніння 650 вівцематок і утримання 700 ягнят (ТП 803-176): 1 – бункер сухих кормів; 2 і 4 – лінії роздавання кормів; 3 – агрегат для приготування замітника молока; 5 – самогодівниця для овець; 6 – бункерна годівниця для ягнят; 7 – щит огороження секції; 8 – стаціонарна автоматизована установка УС-15; 9 – електрокип'ятильник води; 10 – напувалка

Приміщення для овець може бути місткістю 800-2500 голів і складається з відділень для кітних маток, окоту та маток з ягнятами. Під час групового окоту вівчарню розділяють на оцарки на 15-30 маток. В кожному з них встановлюють 2-4 клітки-кучки для маток, які не приймають ягнят. Оцарки і клітки-кучки обладнують із збірно-розбірних сітчастих або решітчастих металевих чи дерев'яних елементів, висотою 1 м. Для

обігрівання та опромінювання новонароджених ягнят над оцарками чи клітками підвішують комбіновані пристрої типу ИКУФ.

Кліткова батарея БКЯ-500 призначена для вирощування ягнят у два періоди: перший – від 2 до 15 днів, другий – від 15 до 60 днів. У батареї першого періоду розміщують по 10 ягнят, другого – по 20. Розміри клітки 3800x2000x900 мм, площа 6,8 м². У клітковій батареї БКЯ-500 обладнані механізовані лінії роздавання сухих кормів, автонапування та збирання гною. Вона обслуговується автоматизованою установкою УВЯ-500, призначеної для приготування заміни овечого молока (ЗОМ) на 500 ягнят.

Приміщення для вирощування ягнят, обладнане клітковими батареями БКЯ-500 та загальний вигляд розміщення груп тварин в них:

1 – бак; 2 – огороження; 3 – годівниця для сухих кормів; 4 – напувалка; 5 – обігрівач ИКУФ-1М; 6 – установка УВЯ-500; 7 – ручний візок

Кошари (годівельно-вигульні майданчики) переважно прибудовують до повздовжніх стін вівчарні з боку, захищеного від вітрів. Їх огорожують на висоту не менше 1 м і розділяють на секції за кількістю секцій у вівчарні. Кожну секцію оснащують годівницями і напувалками, підходи до яких повинні мати тверде покриття, з нахилом в бік проходу для роздавання кормів та стічних канавок. Норма площі вигульного майданчика для маток з ягнятами – 3 м², для овець без ягнят та молодняку – 2 м² на 1 голову.

Пріоритетний перелік вітчизняних і зарубіжних машин та обладнання для вівцеферм

Технологічна операція	Машини та обладнання для вівцеферм	
	Вітчизняні (фірма)	Зарубіжні (фірма, країна)
1	2	3
Утримання овець	Огорожа для овець (ТОВ «Техна») Огорожа електрична для овець («Спільна мета»)	Обладнання для утримання овець фірми «Patura» (Німеччина) Огорожа для овець («Beiser», Франція, «Großewinkelmann», Німеччина) Огорожа електрична для овець («Averde», «Horisont», Німеччина) Малогабаритний мобільний агрегат для внесення підстилки Н-900-2Z-TB («Holaras», Нідерланди)
Годівля овець	Міні-трактор Т-25 (ХТЗ) Напівпричіп тракторний самоскидний типу 1ПТС-1 (ТОВ «ЯРЗ») Самогодівниця комбінована для овець СКО-10 (ЗНДЦМТ) Самогодівниця пересувна гужова СПГ-1А (ЗНДЦМТ) Бачок з соскою для випоювання ягнят (компанія «Поилка»)	Міні-трактор «Булат» Т-160 («Булат», Китай) Малогабаритний фермський комбайн «Siloking» («Mayer» Німеччина) Кормовий стіл, годівниця для овець («Patura», «Zimmermann», Німеччина, «Agritubel», Франція) Обладнання для випоювання ягнят («Sylco», Греція) Відро з сосками для випоювання ягнят («Agro ARteam», Німеччина)
Напування овець	Напувалка чашкова для овець («Спільна мета») Автонапувалка групова АНО-10 (ЗНДЦМТ)	Напувалка чашкова для овець 43 А («Suevia», Німеччина) Напувалка групова для овець WT-30 («Suevia», Німеччина)
Доїння овець	Установка для індивідуального доїння УІД-20 (ТДВ «Брацлав») Установка для доїння овець УДО-2-1 (ЗНДЦМТ) Доїльна апаратура для овець «Белка» (компанія «Бурьонка»)	Індивідуальна доїльна установка для овець фірми «Inter Puls» (Італія) Індивідуальна доїльна установка для овець фірми «Flasco» (Іспанія) Індивідуальна доїльна установка для овець фірми «DeLaval» (Швеція)
Видалення гною	Міні-трактор Т-25 (ХТЗ) Лопата фронтальна (відвал) (ТОВ «Техніка і технології»)	Міні-трактор «Булат» Т-160, агрегатований лопатою фронтальною (відвалом) («Булат», Китай)
Створення мікроклімату	Клапани вентиляційні (ТОВ «ВКФ Агротех Консалт»)	Клапани вентиляційні («Rundbogen Hallen», Німеччина)
Зооветеринарне обслуговування овець	Лампа інфрачервона для обігрівання ягнят («Спільна мета») Агрегат стригальний АС-1 (ЗНДЦМТ) Аплікатор для кастрації овець («Євро ферма») Вушна бирка для овець («Zorya Animal ID»)	Лампа інфрачервона для обігрівання ягнят («Kerbl», Німеччина) Машинка для стрижки овець («Kaison-300», США) Тестер кітності овець («Draminski», Польща) Щипці для кастрації овець (Німеччина) Вушна бирка для овець («Китай»)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вівчарство України / В. М. Іовенко, П. І. Польська, О. Г. Антоненко та ін. Київ : Аграрна наука, 2006. 616 с.

Вороненко В., Іовенко В. Технологія утримання овець. *Агробізнес сьогодні*. 2010. № 5(180). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://agro-business.com.ua/tvarynnytstvo-ta-veterynariya/vivcharstvo/item/7979-tekhnohiiia-utrymannia-ovets.html>

Довідник з вівчарства / В. І. Вороненко, В. М. Іовенко, П. І. Польська та ін. Нова Каховка : «ПІЕЛ», 2008. 125 с.

Іовенко В. М. *Вівчарство України*. Київ : Аграрна наука, 2006. 614 с.

Смоляр В. Технічне забезпечення сучасних тваринницьких ферм. *Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України*. 2021. №. 28 (42). С. 138-149.

Стапай П. В., Огородник Н. З., Бальковський В. В., Павкович С. Я. *Фізіолого-біохімічні основи формування вовнової продуктивності овець*. Львів, Вид-во ЛНАУ, 2017. 150 с.

Стапай П. В., Стахів Н. П., Смолянінова О. О., Тютюнник О. С. *Вівчарство. Посібник для працівників вівчарської галузі*. Кам'янець-Подільський : ТОВ Друкарня “Рута”, 2021. 164 с.

Сухарльов В. О., Дерев'янко О. П. *Вівчарство : навчальний посібник*. Харків: Еспада, 2003. 256 с.

Утримання і годівля овець в домашніх умовах [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.vak.net.ua/ua/article/utrimannia-i-godivlia-ovets-v-domashnikh-umovakh>

Фізіолого-біохімічні основи живлення овець / П. В. Стапай, І. А. Макар, В. В. Гавриляк та ін.. Львів : Інститут біології тварин УААН, 2007. 97 с .

Штомпель М. В, Вовченко Б. О. *Технологія виробництва продукції вівчарства*. Київ : Вища освіта, 2005. 343 с.

Dwyer Cathy M.. *The Welfare of Sheep*. Springer Dordrecht, 2008. 366 p.

Freer M., Dove H. *Sheep Nutrition*. CABI Publishing, Wallingford, Oxon (UK), 2002. 385 p.

Ferguson D., Lee C., Fisher A. *Advances in Sheep Welfare*. Woodhead Publishing, 2017. 302 p.

Навчально-наукове видання

**ВИКОРИСТАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ
ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ УТРИМАННЯ ТА ГОДІВЛІ
ОВЕЦЬ
(виробничо-практичні рекомендації)**

Укладачі:

**Луговий Сергій Іванович
Крамаренко Сергій Сергійович
Крамаренко Олександр Сергійович
Лихач Вадим Ярославович
Атаманюк Ігор Петрович**

Формат 60×84.1/16. Ум. друк. арк. 0,9

Тираж ___ прим. Зам № _____

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету.

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.